

9- Cenab-ı Hakk'ın atâ, kaza ve kader namında üç kanunu vardır.

İ'lem eyyühe'l-aziz! Cenab-ı Hakk'ın atâ, kaza ve kader namında üç kanunu vardır. Atâ, kaza kanununu, kaza da kaderi bozar.

Mesela, bir şey hakkında verilen karar, kader demektir. O kararın infazı, kaza demektir. O kararın iptaliyle hükmü kazadan affetmek, atâ demektir.

Evet, yumuşak bir otun damarları katı taşı deldiği gibi atâ da kaza kanununun kat'iyetini deler. Kaza da ok gibi kader kararlarını deler.

Demek atânın kazaya nisbeti, kazanın kadere nisbeti gibidir. Atâ, kaza kanununun şümülünden ihraçtır. Kaza da kader kanununun külliyetinden ihraçtır. Bu hakikate vâkıf olan ârif: "Yâ İlâhî! Hasenatım senin atâ'ndandır. Seyyiatım da senin kazandandır. Eğer atâ'n olmasa idi, helâk olurdum." der.

Atâ, Kaza ve Kader

İ'lem eyyühe'l-aziz! Cenab-ı Hakk'ın atâ, kaza ve kader namında üç kanunu vardır. Atâ, kaza kanununu; kaza da kaderi bozar.

Buradaki **"bozar"** ifadesi, Allah'ın ezelî ilminde bir değişiklik meydana gelmesi demek değildir. Çünkü kader, bir cihetiyle Allah'ın ilminin bir unvanıdır. Allah'ın ilminde değişme, artma veya eksilme düşünülemez. Burada kastedilen, **şarta bağlı bir kader hükmünün başka bir ilâhî hükümle tahakkuk etmemesi veya farklı şekilde tahakkuk etmesidir.** Bu değişme, **Levh-i Mahv ve İsbât** denilen kader mertebesinde cereyan eder.

Kader: Hükmün Takdir Edilmesi

Üstad Hazretleri: **"Bir şey hakkında verilen karar, kader demektir."** buyuruyor.

Yani bir hadisenin meydana gelmesinden önce onun ölçüsünün, şartlarının ve neticesinin tayin edilmesine **kader** denir. Ancak burada özellikle **Levh-i Mahv ve İsbât'taki şarta bağlı takdirleri** düşünmek gerekir.

Mesela bir kul hakkında: **“Şu sebepler devam ederse şu musibet başına gelecek.”** şeklinde bir hüküm bulunabilir. Bu, mutlak ve Allah'ın ilminden bağımsız bir hüküm değildir; bazı şartlara bağlı bir takdirdir.

Kaza: Takdir Edilen Hükümün İcrası

Üstad: **“O kararın infazı, kaza demektir.”** buyuruyor. Yani kaderde takdir edilen hükümün zamanı geldiğinde fiilen meydana getirilmesi **kazadır**.

Fakat Cenab-ı Hak, kaderdeki umumî bir hükümü hususî bir kaza ile farklı şekilde icra edebilir. İşte: **“Kaza da kaderi bozar.”** ifadesi bunu anlatır.

Buradaki “bozmak”, kaderi Allah'ın ilminden silmek değil; **kader kanununun külliyetinden bir ferdi çıkarmaktır**. Nitekim Üstad bunu:

“Kaza da kader kanununun külliyetinden ihraçtır.” diye açıklıyor.

Atâ: Kazanın Dahi Hükümünden Çıkarmak

Üstad: **“O kararın iptaliyle hüküm kazadan affetmek, atâ demektir.”** buyuruyor.

Yani meydana gelmesi beklenen bir hüküm, Cenab-ı Hakk'ın hususî rahmet ve ihsanıyla kaldırılır. Dua, sadaka, tevbe, sıla-i rahim veya başka bir sebep, Allah'ın dilemesiyle bu atânın vesilesi olabilir.

Mesela Levh-i Mahv ve İsbât'ta bir kul hakkında bir musibet takdir edilmiştir; fakat bu hüküm: **“Sadaka vermezse bu musibet gelecek; sadaka verirse kaldırılacak.”** şeklinde bir şarta bağlanmıştır.

Kul sadaka verir; Cenab-ı Hak da o musibeti ona kaza etmez. İşte burada **atâ, kazanın önüne geçmiş olur**.

Levh-i Mahv ve İsbât

Bu noktada **Levh-i Mahv ve İsbât** meselenin anlaşılmasında anahtar vazifesi görür. Burada bazı hükümler sebeplere ve şartlara bağlıdır; şart değişince hükümün tezahürü de değişir.

Kur'ân-ı Kerîm'de:

يَمْحُوا اللَّهُ مَا يَشَاءُ وَيُثَبِّتُ وَعِنْدَهُ أُمُّ الْكِتَابِ

“Allah dilediğini siler, dilediğini sabit bırakır. Ümmü’l-Kitâb ise O’nun katındadır.”

(Ra’d, 13/39)

buyurulması da bu hakikate işaret eder.

Bir tarafta **mahv ve isbat**, yani silinme ve sabit bırakılma vardır; diğer tarafta ise **Ümmü’l-Kitâb**, yani bütün neticenin Allah’ın ezelî ilminde değişmez şekilde malum olduğu mertebe vardır.

Levh-i Mahfuz’da Değişme Yoktur

Levh-i Mahv ve İsbât’ta bir hüküm değişebilir; fakat **Levh-i Mahfuz ve Ümmü’l-Kitâb cihetinde değişiklik yoktur.**

Çünkü Allah ezelden bilir ki: Bu kul sadaka verecek mi, vermeyecek mi? Dua edecek mi? Tevbe edecek mi? Hangi sebebe teşebbüs edecek? Ve bütün bunların sonunda hangi netice meydana gelecek?

Dolayısıyla bize göre “kader değişti” dediğimiz hadise dahi **Allah’ın ezelî ilminde değişmeden malumdur.**

Yumuşak Kökün Taşı Delmesi

Üstad çok güzel bir temsil veriyor: **“Yumuşak bir otun damarları katı taşı deldiği gibi atâ da kaza kanununun kat’iyetini deler.”**

Taş serttir, kök ise yumuşaktır. Fakat Allah’ın koyduğu başka bir kanun, o yumuşak kökle sert taşı parçalar.

Aynen bunun gibi insan nazarında artık meydana gelmesi kesinleşmiş görünen bir hadise bile, **İlâhî atâ karşısında mutlak değildir.** Allah’ın rahmeti ve ihsanı, kulun gördüğü sebeplerden daha geniştir.

Atânın Kazaya, Kazanın Kadere Nisbeti

Üstad: **“Demek atânın kazaya nisbeti, kazanın kadere nisbeti gibidir.”** buyuruyor.

Kaderde umumî bir hüküm vardır; **kaza**, o hükmün külliyyetinden hususî bir çıkarılıştır.

Kaza meydana gelecek gibi görünür; **atâ** ise onu kazanın şümulünden çıkarır.

Bu sebeple: **“Atâ, kaza kanununun şümulünden ihraçtır. Kaza da kader kanununun külliyyetinden ihraçtır.”** denilmiştir.

Bütün bu ihraçlar, değişiklikler ve istisnalar **Levh-i Mahv ve İsbât mertebesinde**dir.

Allah'ın ezeli ilminde ve Ümmü'l-Kitâb'da ise bunların tamamı başından sonuna kadar malumdur.

“Hasenatım Senin Atâ'ndandır”

Bu hakikati bilen ârif: **“Yâ İlâhî! Hasenatım Senin atâ'ndandır.”** der.

Çünkü yaptığı iyiliklere muvaffak olması, iman etmesi, ibadet edebilmesi, tevbe kapısına yönelmesi ve belalardan muhafaza edilmesi hep Allah'ın hususî lütuf ve ihsanıdır. Böyle bir insan iyilikleriyle gururlanmaz. **Kendisini değil, atâ-yı İlâhîyi görür.**

“Seyyiatım da Senin Kazandandır”

Ardından: **“Seyyiatım da Senin kazandandır.”** der.

Bu söz, “Günahımı Allah bana zorla yaptırdı.” demek değildir. Kul günahı **kendi cüz'î iradesiyle tercih eder**, Cenab-ı Hak ise kulun tercih ettiği fiilin meydana gelmesine izin verir ve onu yaratır.

Dolayısıyla günahın mesuliyeti kula aittir; fakat hiçbir fiil de Allah'ın mülkü, kudreti ve kazası dışında meydana gelemez.

“Eğer Atâ'n Olmasa İdi Helâk Olurdum”

Neticede ârif: **“Eğer atâ'n olmasa idi, helâk olurdum.”** der. Çünkü insan yalnız kendi amelini bırakılsa kusurları çoktur. Onu kurtaran; amelinden ziyade Allah'ın **rahmeti, affı, tevfiği ve atâsıdır**. İşte bu hakikati anlayan insan ne kader sebebiyle ümitsizliğe düşer ne de yaptığı iyiliklerle gururlanır.

Kaderi bilir, tedbirini alır; kazadan korkar, dua eder; atâyı ümit eder, Allah'ın rahmetine sığınır.

1. Hastalık Misali

- **Kader:** Bir insanın bünyesinde hastalığa götüren sebepler vardır; hastalık hükmü takdir edilmiştir.
- **Kaza:** Hastalık fiilen ortaya çıkar. Kaderdeki hüküm icra edilmiş olur.
- **Atâ:** Kul dua eder, sadaka verir, tedavi olur; Cenab-ı Hak hususî rahmetiyle hastalığı kaldırır veya beklenen ağır neticeyi vermez.

Burada Atâ, kaza kanununu, kaza da kaderi bozar.

2. Trafik Kazası Misali

- **Kader:** Sebepler bir araya geldiğinde o kişinin bir kazaya uğraması takdir edilmiştir.

- **Kaza:** Araç kayar, çarpışma meydana gelir; yani kaderdeki hüküm fiilen tahakkuk eder.
- **Atâ:** Kaza olur ama kişi beklenen şekilde ölmez veya ağır yaralanmaz; Allah onu hususî bir lütufla muhafaza eder.

Yani **kaza gerçekleşmiştir fakat atâ, kazanın beklenen neticesini bozmuştur.**

3. Sadakanın Belayı Defetmesi

- **Kader:** Levh-i Mahv ve İsbât'ta, "Şu bela şu kulun başına gelecek." şeklinde şarta bağlı bir hüküm vardır.
- **Kaza:** Şartlar devam ederse o bela fiilen gelecektir.
- **Atâ:** Kul sadaka verir; Cenab-ı Hak o belayı kaldırır ve kaza edilmesine izin vermez.

İşte burada **atâ, kazayı bozar.** Yani meydana gelmesi beklenen hüküm, İlâhî lütufla icra edilmez.

4. Ömür Misali

- **Kader:** Bir kul için, "Sıla-i rahim yapmazsa şu kadar; yaparsa daha uzun yaşayacak." şeklinde şartlı bir takdir vardır.
- **Kaza:** Kul hangi yolu seçerse o şartın neticesi fiilen gerçekleşir.
- **Atâ:** Sıla-i rahim, sadaka ve benzeri ameller Cenab-ı Hakk'ın lütfuna vesile olur ve ömrün bereketlenmesine yahut uzamasına sebep kılınır.

Buradaki değişme **Levh-i Mahv ve İsbât'tadır;** Allah'ın ezelî ilminde ise hangi neticenin gerçekleşeceği zaten malumdur.

5. Kuraklık Misali

- **Kader:** Sebepler itibarıyla yağmursuzluk ve kuraklık hükmü görünmektedir.
- **Kaza:** Yağmur yağmaz ve kuraklık fiilen meydana gelir.
- **Atâ:** İnsanlar istiğfar eder, dua eder; Cenab-ı Hak rahmetiyle yağmur gönderir ve kuraklık hükmünü kaldırır.

Burada **atâ, meydana gelmiş kazanın devamını keser.**

“Kaza Kaderi Bozar”a Müşahhas Misal

Mesela tabiat kanununa göre **ateşe giren yanar**. Bu, umumî bir kader kanunu gibidir. Fakat Hz. İbrahim (a.s.) ateşe atıldığında:

يَا نَارُ كُونِي بَرْدًا وَسَلَامًا عَلَىٰ إِبْرَاهِيمَ

“Ey ateş! İbrahim’e karşı serin ve selamet ol.” (Enbiyâ Sûresi: 69. Ayet) hükmü gelir.

Ateşin yakması umumî kanundur; fakat **hususî ilâhî kaza, o umumî kader kanununun bir ferdini dışarı çıkarır**. İşte Üstadın:

“**Kaza da kader kanununun külliyyetinden ihraçtır.**” sözüne çok açık bir misaldir.

“Atâ Kazayı Bozar”a Müşahhas Misal

Bir bela artık gelmek üzeredir. Sebepleri tamamlanmış, hüküm adeta infaz safhasına yaklaşmıştır. Kul dua eder, sadaka verir, Allah’a iltica eder. Cenab-ı Hak hususî rahmetiyle o belayı kaldırır.

İşte burada:

Kader: Bela takdir edilmişti.

Kaza: Gerçekleşme safhasına gelmişti.

Atâ: Hüküm kaldırıldı.

Bunun için: “**Atâ, kaza kanununun kat’iyetini deler.**” denilmiştir.

En Kısa Formül

Kader: Hüküm verildi.

Kaza: Hüküm icra edildi.

Atâ: Hüküm, ilâhî lütufla kaldırıldı.

Atâ, kaza kanununun şümulünden ihraçtır. Kaza da kader kanununun külliyyetinden ihraçtır.

Ve bütün bunlar **Levh-i Mahv ve İsbât mertebesinde** cereyan eder; Allah’ın ezelî ilminde hiçbir değişme olmaz.